

Koman, Wiesław / Niedźwiedź, Józef

Badania ratownicze na wielokulturowych stanowiskach nr 11 i 12 w Jankach Dolnych, woj. zamojskie

Archeologia Polski Środkowowschodniej 3, 86-92

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WIESŁAW KOMAN, JÓZEF NIEDŹWIEDŹ

BADANIA RATOWNICZE NA WIELOKULTUROWYCH STANOWISKACH NR 11 I 12 W JANKACH DOLNYCH, WOJ. ZAMOJSKIE

Stanowiska nr 11 i 12 w Jankach Dolnych, gm. Horodło zostały odkryte podczas badań AZP w 1983 r. przez A. Kokowskiego z Katedry Archeologii UMCS w Lublinie. Oba położone są w strefie krawędziowej doliny Bugu, przy jednym z jego bezimiennych dopływów, na dużych sąsiadujących ze sobą cyplach o ekspozycji okężnej. Badania sondażowe o niewielkim zasięgu przeprowadzili tutaj w 1995 r. doc. dr J. Gurba i dr A. Zakościelna. Na stan. 11 odkryto wówczas cztery obiekty gospodarcze zaś na stan. 12 zniszczony pochówek ludzki (A. Zakościelna, J. Gurba 1995, s. 10-11).

Tegoroczne badania przeprowadzone zostały w dniach 15-27 września 1997 r. i objęły łącznie na obu stanowiskach 250 m² powierzchni. Założone w centralnej części stanowiska 11 trzy wykopy badawcze pozwoliły odkryć 13 pradziejowych obiektów osadowych różnego typu: 2 naziemne obiekty słupowe, 11 jam gospodarczych oraz dwa pochówki ludzkie i transeję z II wojny światowej. Ponadto dokończono eksplorację obiektu odkrytego w 1995 r.

Jeden z grobów (nr 1/97) odkryty na głębokości 25-30 cm został w wyniku głębokiej orki prawie całkowicie zniszczony. Zachowały się we fragmentach kości kończyn górnych, kilka kręgów i fragmentów żeber oraz część czaszki, zaś z wyposażenia jedynie niewielki fragment wiórka krzemienego oraz wisiorzek z muszelki (ryc. 2: 4) znalezione pod czaszką. Układ zachowanych kości rąk i tułowia sugeruje, że zmarły ułożony był na boku po osi NW-SE, z głową na SE. Z dużym prawdopodobieństwem grób ten należy zaliczyć do kultury wołyńskolubelskiej ceramiki malowanej. Drugi grób (nr 2/97) został odkryty na dnie jamy zasobowej (ob. 5/97). Szkielet zachował się w bardzo dobrym stanie. Zmarły ułożony był na wznak, w pozycji wyprostowanej na osi NE-SW, z głową na SW, ręce zgięte w łokciach i skrzyżowane na klatce piersiowej. Posiadał wyposażenie w postaci bransoletki z paciorków „fajansowych” w ilości ok. 20 sztuk (ryc. 3: 3-19) oraz igły kościanej (ryc. 3: 1), która prawdopodobnie spinała włosy zmarłej gdyż znaleziono ją przy czaszce. Ułożenie zmarłego oraz jego wyposażenie mieści się w konwencji bezceramicznych grobów kultury mierzanowickiej i do tej kultury należy go zaliczyć (Z. Ślusarski 1970, F. 25, pl. 158; W. Koman 1989, Tabl. XIX: 1-4; XXI:1; A. Uzarowiczowa 1964, s. 328)

Wśród odkrytych na stan. 11 obiektów osadowych przeważały jamy gospodarcze. Pięć z nich można uznać za zasobowe (ob. 4, 5, 10, 11, 14), pozostałe to jamy

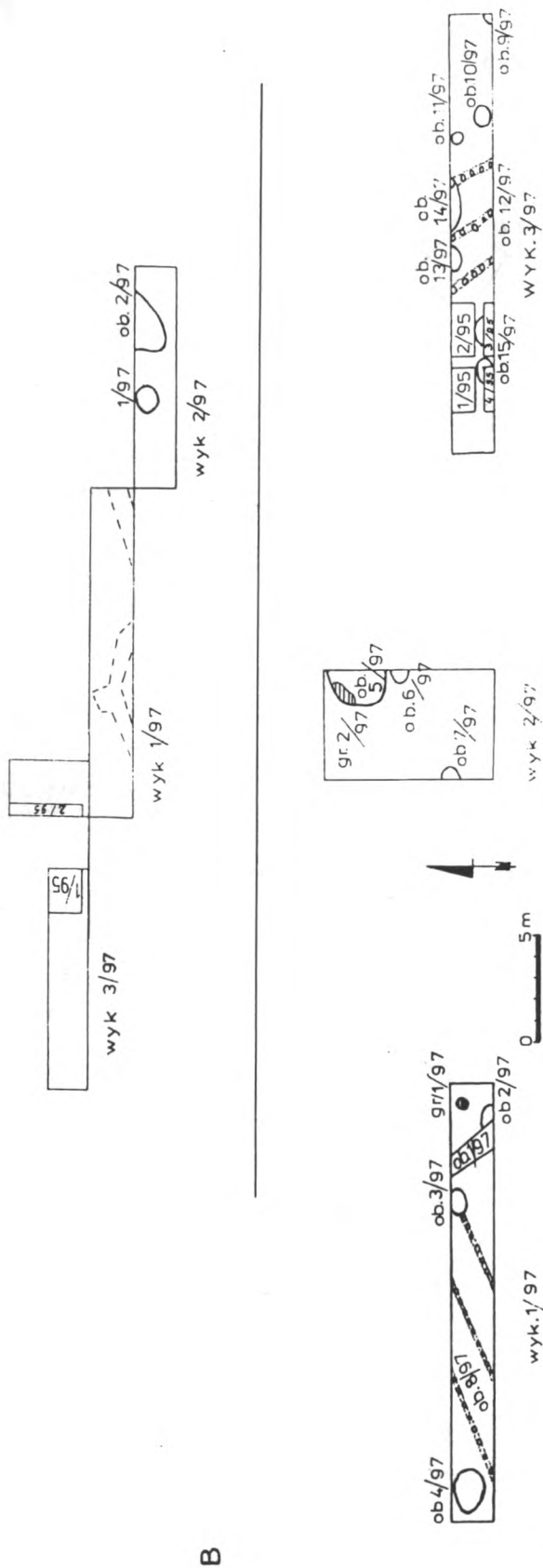
gospodarcze o nieokreślonym charakterze. Jamy te w rzucie poziomym posiadały kształt owalny lub kolisty o średnicy 1-2 m. Głębsze z nich miały w profilu kształt trapezowaty lub workowaty, płytsze zaś nieckowaty. Ich wypełniska zawierały stosunkowo skromne wyposażenie w postaci drobnych fragmentów ceramiki i kości zwierzęcych, wyjątek pod tym względem stanowi ob. 5, gdzie znaleziono soczewkowaną siekierkę krzemieną (ryc. 3: 2), ornamentowany paciorek kościany (ryc. 3: 20) oraz duże fragmenty naczyń glinianych zdobionych odciskami sznura (ryc. 3: 8; ryc. 2: 22), należących do kultur mierzanowickiej i strzyżowskiej. Jamy posiadały w swych zasypiskach materiały wielokulturowe. Ponieważ jednak najmłodsze materiały datują zasypiany niedługo użytkowany obiekt, można więc stwierdzić, że ob. 3, 5, 6, 7 i 15 należy przypisać kulturze strzyżowskiej, natomiast ob. 4, 10, 13 i 2/95 kulturze łużyckiej. Do tej ostatniej kultury prawdopodobnie należały także obiekty 9, 11 i 14.

Obok jam zanotowano na stanowisku dwa trzyczęściowe obiekty słupowe (ob. 8 i 12), o szerokości ok. 4 m. Były to zapewne pozostałości budowli naziemnych, prawdopodobnie o charakterze gospodarczym, za czym przemawia gęstość słupów. Ze względu na fragmentaryczne przebadanie obu obiektów, trudno określić ich całkowite wymiary, przeznaczenie, chronologię i przynależność kulturową. Niemniej jednak ze stratygrafii wynika, że powinny one być młodsze od kultury łużyckiej z okresu halsztackiego, gdyż naruszają obiekt 13 datowany na ten okres. Być może należy je łączyć z młodszym okresem przedrzymskim, z którym można wiązać najmłodsze materiały pradziejowe odnotowane w obrębie tych budowli. Jednakże nie należy traktować tych ustaleń za ostateczne.

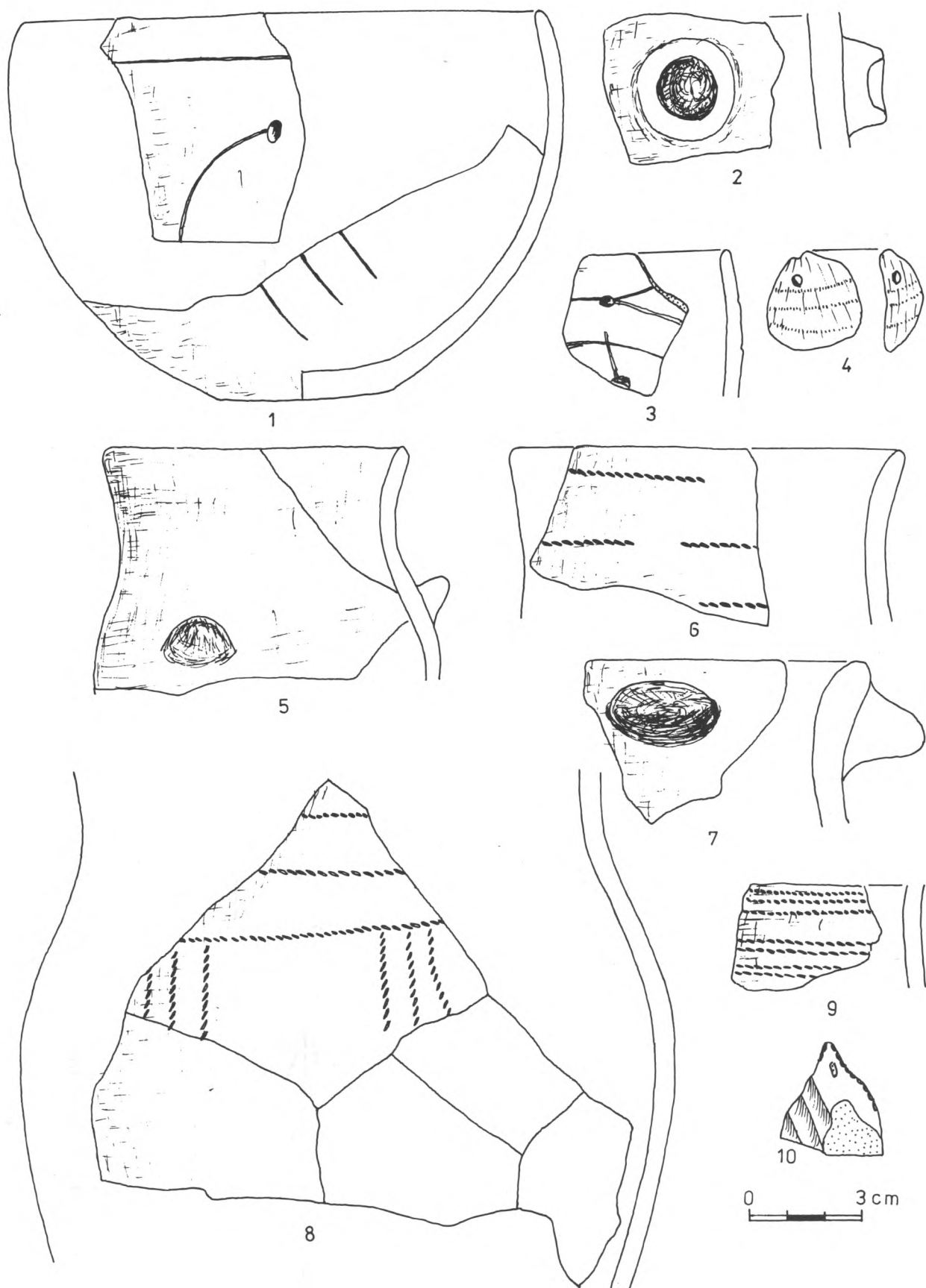
Podczas badań na stan. 11 odkryto i zbadano także fragmenty tranzei z II wojny światowej.

Na stanowisku 12 założono trzy wykopy zlokalizowane na jego północno-wschodnim skraju i odkryto dwie jamy gospodarcze oraz zygzakowato biegnącą transeję z II wojny światowej. Oba obiekty pradziejowe to jamy gospodarcze o głębokości ok. 100 cm, z których jedna była w rzucie okrągła a w profilu workowata, druga zaś owalna a w profilu trapezowata. Obie na podstawie fragmentów ceramiki można zaliczyć do jam zasobowych kultury łużyckiej i datować na okres halsztacki.

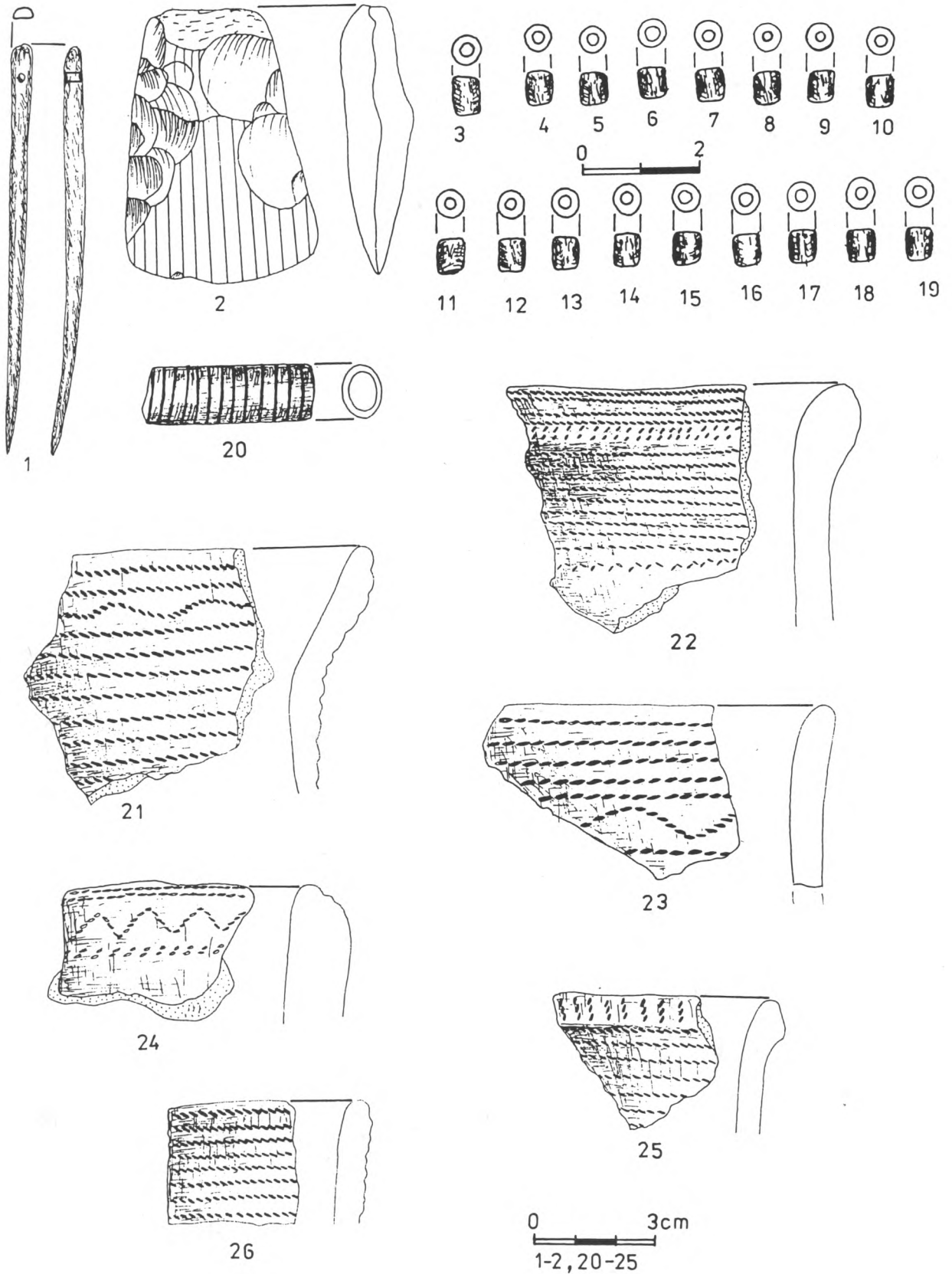
W trakcie prac wykopaliskowych odkryto także w warstwie kulturowej różnorodny materiał ceramicz-

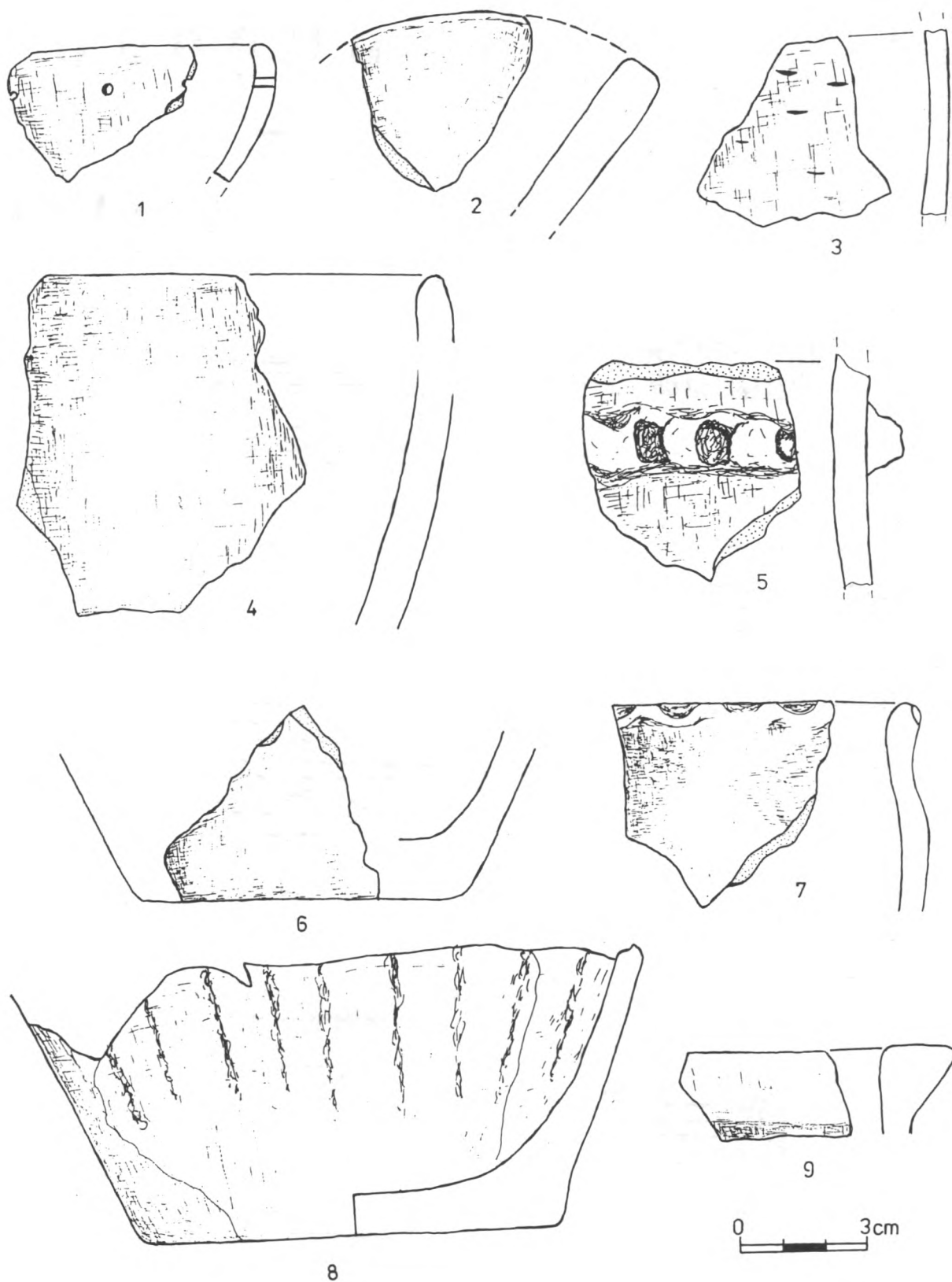
Ryc. 1. Janki Dolne. Plan zbiorczy wykopów i obiektów: A - stan. 11; B - stan. 12.

Ryc. 2. Janki Dolne, stan. 11. Zabytki z warstwy kulturowej (1-3, 5, 7, 9-10), z obiektów 5/97 (6, 8) i z grobu 1/97 (4).

Ryc. 3. Janki Dolne, stan. 11: zabytki z obiektu 5/97 (2, 20-21, 26); 6/97 (22), z warstwy kulturowej (25) i z grobu 2/97 (1, 3-19); stan. 12 - zabytki z obiektu 1/97 (23) i 2/97 (24).

Ryc. 4. Janki Dolne, stan. 11 - zabytki z ob. 4/97 (2, 4); z ob. 9/97 (7), z ob. 10/97 (6) i z warstwy kulturowej (5, 9); stan. 12 - zabytki z ob. 2/97 (1) i z transzei (3, 8).

ny, kościany, kamienny i krzemienisty. Materiał ten należał do kilku kultur archeologicznych. Pierwszą grupę stanowi zbiór zabytków neolitycznych zaliczony do kultury ceramiki wstęgowej rytej z fazy nutowej. Materiał ten koncentrował się w wykopie 3/97, usytuowanym na wschodnim skraju stanowiska 11. Znalezione tutaj duże fragmenty czarki półkulistej (ryc. 2: 1) oraz kilka fragmentów wylewów z ornamentem nutowym (ryc. 2: 3) i z charakterystycznymi dla tej kultury guzkami (ryc. 2: 2). Dość liczny, przeważnie rozdrobniony materiał ceramiczny związany jest z kulturą wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej, choć i tutaj zdarzały się większe fragmenty naczyń (ryc. 2: 4). Z kulturami neolitycznymi zapewne należy łączyć część materiału krzemienistego, lecz trudno jednoznacznie przydzielić go konkretnej kulturze, zwłaszcza, że część zabytków pochodzi z czasów epoki brązu i należy go wiązać z kulturą mierzanowicką i strzyżowską (ryc. 2: 10).

Stosunkowo liczna grupa odkrytych fragmentów ceramiki należała do kultury mierzanowickiej, m.in. fragmenty naczyń zdobionych dwudzielnym sznurem oraz fragment naczyń z plastycznym guzkiem pod wylewem (ryc. 2: 6, 7, 9). Licznie reprezentowany jest materiał kultury strzyżowskiej i to zarówno w warstwie kulturowej jak i w obiektach osadowych (ryc. 3: 21-25). Z kulturą tą prawdopodobnie należy łączyć również znaną z ob. 5 dwuścienną siekierę krzemienią (ryc. 3: 2).

Niezbyt liczną grupę zabytków stanowi materiał kultury trzcinieckiej. Odkryto kilka bardzo charakterystycznych dla tej kultury wylewów ze ściętą ukośnie krawędzią, zdobionych poziomymi dookołnymi żłobkami, dwa fragmenty ze środkowej partii zdobionych żłobkami poziomymi i pionowymi oraz ukośnymi.

Najliczniejszą grupę materiałów pozyskanych w trakcie badań tego stanowiska stanowią zabytki kultury łużyckiej. Do niej trzeba zaliczyć kilka fragmentów naczyń wazowatych z otworami pod krawędzią, garnków esowatych i mis półkulistych (ryc. 4: 1, 4) oraz placek glinianych (ryc. 4: 2). Część fragmentów naczyń nosi ślady chropowacenia przez obmazywanie (ryc. 4: 8). Materiał kultury łużyckiej w większości, a może w całości, należy datować na okres halszacki za czym przemawia ornament paznokciowy (ryc. 4: 3) i karbowane listwy plastyczne (ryc. 4: 5). W okresie halszackim często występują także talerze gliniane, których kilka fragmentów znaleziono na stanowisku. Materiał ma swoje analogie na pobliskich osadach kultury łużyckiej w Strzyżowie, Teptiukowie i Gródku nad Bugiem.

Najmłodszym i stosunkowo mało liczny zbiorem odkrytym na stanowisku jest materiał z okresu przedrzymskiego związany z grupą czerniczyńską lub kulturą przeworską (ryc. 4: 7, 9). Do tej grupy zabytków można zaliczyć fragmenty naczyń chropowatych przez obrzucanie. Być może materiał ten związany jest chronologicznie z budynkami słupowymi.

LITERATURA

Koman W.

1989 Materiały z kręgu kultur z ceramiką sznurową w Kotlinie Hrubieszowskiej i na Grzędzie Sokalskiej z badań w latach 1978-1983, Pr. i Mat. Zam., t. 2, s. 34-97.

Ślusarski Z.

1970 Sepulture a inhumation, Turkowice, distr. de Hrubieszów, Inv. Arch. F. 25, pl. 158.

Uzarowiczowa A.

1964 Grób z wczesnej epoki brązu w Szpikołosach, pow. Hrubieszów, WA, t. 30, s. 398-416.

Zakościelna A., Gurbaj J.

1996 Badania cmentarzysk kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej na Grzędzie Horodelskiej, APŚ, t. 1, s. 9-16.

WIESŁAW KOMAN AND JÓZEF NIEDŹWIEDŹ

RESCUE EXCAVATIONS ON MULTICULTURAL SITES 11 AND 12 AT JANKI DOLNE, ZAMOŚĆ VOIVODSHIP

Sites 11 and 12 at Janki Dolne were recorded during the survey for the Polish Archaeological Record in 1983. Trial excavations of a limited extent were carried out here in 1995. It was then that four domestic features were discovered on site 11, and a destroyed burial on site 12.

The examination in 1997 covered - including both sites - about 250 sq. m. Site 11 yielded 13 settlement features of various character: two overground post constructions, 11 domestic pits, and a military trench from World War II. Additionally, there were two burials discovered at the bottom of

a trapezium-shaped pit. One of them, which was badly damaged, can be assigned to the Volhynian-Lublin Painted Pottery culture. The other burial was an inhumation grave. The dead was laid in a supine position and was equipped with a bracelet made of about 20 faience beads and a bone needle. The settlement features included storage and domestic pits of undefined character. Four of these should be assigned to the Strzyżów culture and the remaining ones to the Lusatian culture. Next to the pits, remnants of two post constructions were discovered. They were probably over-

ground domestic features which should be associated with the youngest material found at this site, datable to the late Pre-Roman Period.

Site 12 contained two Lusatian domestic pits and remains of a military trench from World War II.

Beside the numerous materials of the Lusatian and Strzyżów cultures the cultural layers of both sites yielded artefacts of the Linear Pottery culture („music note” phase), Volhynian-Lublin Painted Pottery, Mierzanowice, and Trzciniac cultures, as well as from the late Pre-Roman Period.

*Państwowa Służba Ochrony Zabytków w Zamościu,
Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Lublinie*